

CONSIDERACIÓNS SOBRE A ATRIBUCIÓN DE DOUS ARTIGOS A ROSALÍA DE CASTRO

MARÍA XESÚS LAMA LÓPEZ
ADHUC, Universitat de Barcelona

RESUMO: Rectificación da atribución autorial dos textos reproducidos no artigo «Rosalía de Castro na prensa. Dous escritos perdidos», publicado no número 8 de *Abriu* e consideracións sobre as colaboracións de Murguía con *La Ilustración de Madrid*.

PALABRAS-CHAVE: Rosalía de Castro; Gustavo Adolfo Bécquer; Juan Valera; Eduardo Gasset y Artime; Manuel Murguía; Robert Pageard.

REMARKS ON THE ATTRIBUTION OF TWO ARTICLES TO ROSALÍA DE CASTRO

ABSTRACT: Rectification of the authorial attribution of two texts reproduced in the article «Rosalía de Castro in the press. Two lost writings», published in *Abriu*, issue 8, and remarks on the Murguía's contributions to *La Ilustración de Madrid*.

KEYWORDS: Rosalía de Castro; Gustavo Adolfo Bécquer; Juan Valera; Eduardo Gasset y Artime; Manuel Murguía; Robert Pageard.

No pasado número desta revista abriuse a sección *Espazo aberto* para presentar documentos descoñecidos, inéditos ou ignorados que poidan servir para completar o coñecemento da obra, o pensamento ou a biografía de determinados autores, ou ben o desenvolvemento dun campo cultural a través de materiais complementarios publicados en prensa ou escritos privados. Nesa liña dei a coñecer a miña esculca para dilucidar cal podía ser a colaboración de Rosalía de Castro con Gustavo Adolfo Bécquer, afianzada por unha anécdota que relatou a súa filla Alejandra, sobre a que especulou a crítica durante anos. Alejandra aludía a unha visita a casa de Bécquer, pouco antes da súa morte, para reclamar o pagamento dun artigo que Rosalía supostamente publicara no seu xornal. A morte do poeta sitúanos en 1870 e todo indica que o xornal

de Bécquer non pode ser outro que *La Ilustración de Madrid*, que el dirixía, e non *La Ilustración Española* como dicía no seu artigo Martínez Barbeito ao reproducir a entrevista con Alejandra Murguía. Revisados todos os números desta publicación correspondentes ao ano 1870, aparecen só dous artigos asinados coas siglas R. C., os únicos que poderían asociarse dalgún xeito coa autora galega. A coincidencia destes datos fíxome cometer o que agora asumo como un erro de atribución e considerar que podían ser eses dous escritos os que estaban pendentes de pago cando a nena Alejandra fora enviada á casa do director da publicación.

Mediante esta nota pretendo corrixir ese erro e recoñecer que considero máis convincente a atribución a Ramón Rodríguez Correa, tal como defende o estudoso Xosé Luís Axeitos, que discute a miña proposta nun artigo publicado no xornal *Galicia Confidencial* con data 8/8/2019. Axeitos segue o estudoso Robert Pageard, quen xa atribuíra o primeiro dos textos, titulado «El lago de los patinadores», a Rodríguez Correa nun artigo publicado na revista *El Gnomo. Boletín de estudios becquerianos*, n.º 3 (1994: 215-234), onde fai un percorrido pola biografía deste autor. Pageard baséase na fraternal relación de Correa con Bécquer e a asidua participación en proxectos comúns que culmina coa coñecida dedicación de Correa a recoller e publicar a obra de Gustavo Adolfo, o que o converte nun verdadeiro *factotum* da gloria póstuma que conquistou o poeta sevillano. Mais, tal como di Axeitos: «A atribución non necesita xustificación por parte de Robert Pageard porque este sabe perfectamente, entre outras posibles razóns, que este tipo de traballos de xustificación de plana soamente son encargados ao círculo da redacción e non a colaboradores ocasionais externos, como sería o caso de Rosalía». Nada importa que Correa de feito non fose sinatura asidua da publicación, nin que a autora galega tivese unha relación próxima co propietario do xornal, Gasset Artime, como indiquei no meu artigo, nin outras consideracións calquera, posto que certamente, que se saiba, non hai en España neses anos ningunha autora que se poida considerar integrante en pé de igualdade en calquera círculo xornalístico ou intelectual masculino como para que se lle encargasen artigos de plana. Esa función só vai ser posible dentro de proxectos liderados

por elas mesmas, que entrarían maioritariamente na cualificación de prensa feminina.

Desta atribución errada, agora corrixida, porén, considero que se pode extraer aínda algunha información nova tanto para a bibliografía rosaliana como para a do grupo de escritores relacionados con *La Ilustración de Madrid*.

En primeiro lugar, o que nos interesa aquí é aclarar a interpretación que podemos dar á información que facilitou Alejandra Murguía de Castro sobre unha colaboración no xornal que dirixía Bécquer. Tendo en conta que a transmisión do seu testemuño nos chegou de segunda man, é posible que haxa algunha inexactitude, reducíndose o esencial da anécdota a que ela lembraba ter ido en persoa, cando tiña once anos, á casa de Bécquer enviada pola súa nai para cobrar o importe dun artigo. Revisada a publicación que dirixía o poeta e comprobado que non existe en ningún número contribución algunha que poidamos atribuír á escritora galega, só nos quedaría unha colaboración que puidese ser obxecto desa débeda: o artigo de Manuel Murguía titulado «Pensamientos» que se publicou no número do 27 de outubro daquel mesmo ano (pp. 7-10). Pola data de publicación parece lóxico que intentasen cobrar por ese artigo en novembro ou primeiros de decembro. Por tanto resulta plausible que a colaboración no xornal de Bécquer que lembraba Alejandra ter ido cobrar a casa do poeta non fose da nai, senón do pai, o que tamén confirma que o matrimonio coñecía a Bécquer, inda que non fosen parte do grupo de colaboradores e amigos máis asiduos. O artigo de Murguía, como xa se explicou, consiste nunha sucesión de fragmentos, ao estilo daquel xénero inspirado polos breves aforismos que xurdira a partir dos publicados por Schlegel e outros na revista *Athenaeum* do círculo de Jena. Coa separación por medio da numeración con números romanos presenta disquisicións líricas sobre a poesía, a creación, o amor, a paisaxe, o progreso e outras cuestións, sendo algúns alegatos a persoas do seu entorno, coas dedicatorias a E. C. (Eduardo Chao), A. (Alejandra) e E. P. (Eduardo Pondal).

Sobre Rodríguez Correa, lembremos que Pageard lle atribúe dous artigos publicados en *La Ilustración de Madrid*: o mencionado «El lago

de los patinadores», asinado R. C., e o obituario de Valeriano Bécquer, publicado no número 19 (12/10/1870) e asinado R. R. C. Agora sabemos que hai un terceiro artigo para engadir a esa relación, asinado tamén R. C., que é a semblanza de Juan Valera publicada no número 9 (12/5/1870). É o máis lóxico e esperable que fose o xeneroso amigo Correa quen se encargase de presentar o que fora o seu colega e amigo polo menos desde 1860, data da fundación do xornal *El Contemporáneo*, no que ambos estiveran colaborando ao longo de toda unha década, xunto co propio Bécquer.